

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Udrag fra Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre", i Heiberg, Johanne Luise: *Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBK , 1944, s. 43. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr08val-shoot-idm140470734042608/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre

usigelig fortryllende og iltlige noget usigelig venodligt ved sig. Læsningen blev selvfølgelig jævnlig afbrudt af samtaler og forhandlinger og disse kunde blive meget livlige. Krieger sad oftest med lukkede øjne og armene overkrydsede, i en vuggende bevægelse, eller han søjle sig til at gå lystere frem og tilløbe over det tykke tæppe, før pludselig at fremkomme med en bemærkning eller en indvending imod mine bemærkninger; Fru Heiberg sad med et let håndarbejde eller med armene på bordet, holdt frem i spænding for at høre på oplæsningen, af hvis tonerfald hun ofte gættede mine tanker om det læste. Eller hun lå med et broget tæppe over sig; med sine store træk lignende en sørgelig eller en østerlands-k eventyrs-kikkelse, en gammeltestamentelig heltekvindes. Der var ikke spor af noget påtaget i hvad hun tog sig for eller ytrede, hun lagde ikke skjul på tanker og følelser og hun udvalte dem med sprogets rette rænnende ord.³⁾

I Tillegget til Et Liv I. Udg. IV, 441 gik A. D. Jørgensen nærmere ind paa Karakteren af Udførelsen ved Afensammenkomsterne, hvor de gennemgik „det hele Værk for om muligt at reducere dets Omfang, som i høj Grad forurettede Forfatterinden. Selv erklærede hun sig dog ude af Stand til at angive, hvad der kunde eller burde udgaa; hvad der engang var løbet hende i Pennen. Men i det væsentlige staaende, idet det efterat være kommen paa Papiret ligesom fik et selvstændigt Liv, som hun ikke mere var Herre over. Det var saaledes baade let og vanskeligt nok at være Fru Heibergs Sekretær; let nok, fordi hun sjælden eller aldrig gjorde alvorlig Modstand mod Forslag til Udvaldelser eller Lømpelser, naar disse da ikke gik ud paa at modificere hendes Domme eller Udtrykket for hendes Følelser; vanskeligt, fordi netop denne Omstændighed maatte paatogge den yderste Forsigtighed for ikke at paavirke det historiske Billede, som det frem for alt gjaldt om at bevare i sin Oprindelighed. Uforlykkeelig er for mig den Styrke og Riddom, hvormed Fru Heibergs mærkelige Personlighed (som end dæmpet ved legemlig Skræbelyghed) i disse stille Aften timer traadte mig imøde. Der var hos hende et Lume og en Dristighed i Udtrykket, en Ild i Forsvaret og en Sikkerhed i Dommen, som stod i en forunderlig Modsetning til den næsten jomfruelige Blufærdighed, hvormed hun ofte hørte sine Oplevelser og Tanker læse op, og den naive Forundring og Hjælpeledshed, hvormed hun af og til kunde betragte dem.“

Efter Fru Heibergs Død, da Erindringerne skulde udgives, tog A. D. Jørgensen, tro mod sine Forpligtelser, paa sin Manuskriptet for sig, og nu tilendebragtes den Gennemgang, der under Sammenkomsterne med Fru Heiberg ikke var fuldendt. Omfanget af det redaktionelle Arbejde, der foregik med Bistand af Krieger, fulystes gennem hans egne Udtalelser⁴⁾ samt de i nærværende 4. Udgave trykte Varianter. Ud over rent redaktionelle Ændringer har A. D. Jørgensen tilsigtet at „fjerne Gjørtagelser, overflødige eller lidet sigende Bemærkninger, løst tilknyttede og ubetydelige Meddelelser eller endelig alt for

³⁾ Se Et Liv I. Udg. IV, 446—45, samt A. D. Jørgensens Breve, S. 270, 285 f., 289, 291 f., 308, 315—18. Om Kriegers Bistand smk. Holger Stenmann: F. Meldehl og hans Venner, VI (1932), 124.

uforbørlige Udtalelser" samt „Udtalelser af formentlig alt for finim Natur, Meddelelser og Domme, der i alle Tilfælde ikke endnu kunne frechægges for Offentligheden". Han har dog villet undgaa dermed at berøve Fremstillingen sin Karakter. Ligesom han naturligvis ikke har ændret Fru Heibergs ejendommelige Stil, der, som han siger, „taler for sig selv". Hvilke af Ændringerne der er foretaget i Samraad med Fru Heiberg, og hvilke han efter hendes Død har maattet gøre paa egen Haand, kan kun i enkelte Tilfælde skelnes i Manuskripterne, men har neppe heller større Interesse. „At jeg i hvert enkelt Tilfælde," slutter han sine Bemærkninger herom, „ville have opnaaet Fru Heibergs fulde Billigelse af den Afgjærelse, der er troffen, derom er jeg overbevist."

Om Værkets første Udgivelse i 1891-92 og om anden og tredje Udgave i 1904 og 1913 er der allerede sagt¹⁾; i det følgende skal der gøres Rede for Tilrettelæggelsen af nærværende fjerde Udgave, idet der for tidligere Udgavers Vedkommende udelukkende anstilles Sammenligninger med Originaludgaven.

III

DEN 4. REVIDEREDE UDGAVE

„Et Liv, gjenoplevet i Erindringer" er forlængst blevet et klassisk Værk, og vi, der har besøgt den nu reviderede Udgave, har ment, at den Form, som Forfatterinden i sin Tid enten selv billigede, eller de Venner og Rædgivere, som havde drøftet Sagen med hende, gav Værket ved dens Fremkomst, bør bevares uændret. I Teksten er derfor i 4. Udgave kun spredte, meningsløse Fejl rettede, i de fleste Tilfælde konstaterede ved, at Teksten er sammenholdt med Originalmanuskripterne eller med Originalerne til de i disse citerede Breve og Bøger²⁾. Fremdeles er Retskrivning, Tegnsætning og enkelte grammatiske Former søgt samstemt, da der i de forskellige Dele fandtes mange Inkonskvenser og Modsetninger hidrørende fra de skiftende Afskrivere. Disse formelle Rettelser er dog indskrænkede til det mindst mulige. Da Afskrivning af Fru Heibergs oprindelige Nedskrifter for Søstredelen foretoges i 1870'erne og 1880'erne, lik Retskrivningen et Præg, ikke meget forskelligt fra den Svend Grundtvigske Retskrivningsnorm af 1872³⁾. Fru Heibergs Ortografi og Tegnsætning var, som ofte paapeget⁴⁾, ganske uskolet og tilfældig. Afskriverne og hendes øvrige Hjælpere søgte i Tidens Løb hver paa sin Vis at bøde derpaa, men A. D. Jørgensen hevde, som han meddelte i Originaludgaven (Ed. I, 511 Noten), ikke Del i Genomførelsen af den i Værket fulgte Retskriv-

1) Se Forordet i I. Bind.

2) Se nedenfor i Afsnittet Tekstrettelser (S. 59—62). Hvor Fru Heiberg har givet Citater i *Intera Facere*, er disse bevaret i 4. Udgaves Tekst.

3) Svend Grundtvig: *Dansk Håndbog* (1872).

4) Se Heib. Hjem, 7—10.